

רב ארי קילסון: מראי מקומות- כתובות מ"ז

(א) **במציאתה משום איכה- פרש"י**, משום דכיון שהוא נותן לה מזונות, אי אמרת מציאתה שלה, יהי איכה ולא זיין לה תו. והק' **המהרש"א**, הא א"כ אי"ז דין בנערה דוקא, וגם בבוגרת שסמוכה על שלחן אביה הדין כן, וכמבואר בגמ' ב"מ (יב:) שהביא **תוס'**. וא"כ, לכאורה דין זה דמציאה אינו דומה לדינים אחרים דמתני', דמיירי בנערה דוקא. אבל לפי מה שפי' תוס', דאיכה היינו משום דיכול להשיאה למנוול ומוכה שחין, א"ש, דזה שייך רק בנערה.

(ב) **מסתברא דאביה הוה, דאי ס"ד מעש"י לאו דאביה, אלא הא דזכי לה רחמנא לאב למימסרה לחופה, וכו'-** הק' **המהרש"א**, לפי מה דס"ד השתא, ל"ל קרא ד"לאמה" דמעש"י לאביה דקטנה, הרי מסברא זה גופא יש ללמוד דשל אביה הם, והניח בקו'. וכ' **הלחם אבירים** ד"ל דבא הקרא לומר דהוקש בת לאמה לענין דאינה עובדת לא את הבן ולא הבת. והבית יעקב תי' דמסברא זה ילפי' רק דמעשה ידיה לאחר שעשה הויין שלו, ולכן יכול למסרה לחופה, אבל אינו מבואר מכאן דיכול לכופף אותה לעשות מעש"י, ולזה צריך קרא דלאמה, לומר דכמו שיכול לכופף אמה לעבוד, כן יכול לכופף בתו [אולם לפי"ז צ"ע איך ידעי' דיכול לכופף בתו נערה לעבוד, ואולי כיון דידעי' כבר דיכול לכופף בתו קטנה לעבוד, וילפי' דדין נערה כדיון קטנה לענין מעש"י, א"כ מסתבר דגם יכול לכופף בתו נערה כמו בתו קטנה, ועדיין צ"ע].

(ג) **דזכי לה רחמנא לאב למימסרה לחופה- פרש"י**, מה דידעי' דהאב יכול ליתן בתו קטנה לחופה, היינו מהא דכתי' את בתי נתתי לאיש הזה, כל נתינות במשמע. והק' **תוס'**, לימא דהני מילי בקטנה, אבל בנערה לימא דבאמת אינו יכול למסרה לחופה. ות"י בתי' הראשון דבלאו הכי פריך שפיר, כלומר, דאה"נ, אולי באמת אינו יכול למסור בתו נערה לחופה, אלא דבלא"ה פריך הגמ' על הלימוד מהא דיכול למסרה לחופה לדין מעשה ידיים. עוד תי' דרק לעיל הק' הגמ' כן, משום דעדיין לא ידענו הא דיש לאב כח בבתו נערה כלל, אבל עכשיו דכבר נודע שיש לו כח לקדשה, א"כ לית לן לאוקמי' קרא בקטנה דוקא. ויש לע', האם באמת אין האב יכול למסור בתו נערה לחופה. וכ' **ההפלאה** (בתי' הב'), ע"ש בתי' הא' וצ"ע) דכל זה קודם שלמדין שמעש"י של הנערה לאביה, אבל עכשיו דלמדין דמעשה ידיים של הנערה לאביה נינהו, א"א לומר שהיא יכולה למסור עצמה לחופה, דא"כ, נמצא שהיא יכולה להפקיע הזכות שיש לו להאב במעשה ידיים, ואפי' אם מסרה עצמה לחופה בשבת, וכו', מ"מ הרי היא מפקיע זכות מעשה ידיים שלו מאז והלאה, דכיון דנשאה אשה, שוב אין מעשה ידיים לאביה (אע"פ דמדאורייתא אין המעשה ידיים של בעלה, אבל שלה הם, דהא יצאה מרשות אביה), וא"כ ע"כ שאין היא יכולה למסור עצמה לחופה ונכנראה דלא ה"י מסתבר לומר דבין היא ובין אביה אין מוסרין אותה לחופה]. [אולם לכאורה יש לזכור דמסברא זו, האם זה חשיב דהיא מפקיע הזכות מעשה ידיים מאביה, הרי זכותו ה"י רק כל זמן שהיא ברשותו, ועכשיו יצאה מרשותו, וממילא שוב אין לו בה שום יכוניות, וא"כ שפיר י"ל דיכולה למסור עצמה לחופה, וצ"ע].

(ד) **דמסר לה בשבתות וימים טובים- הק' בגלה"ש**, הא שייך לעשות מעש"י בשבת ע"י עשיית דברים שאינם מלאכה בשבת, ואף שיש איסור של שבת, אבל אי"ז איסור דאורייתא, וא"כ מדאורייתא מפקיע אותה ממעש"י, והניח בקו'. וכן הק' **הרש"ש**, ות"י דמעש"י כי האי, שאינם מלאכה, אינם נקראים מלאכת עבודה, ומלאכות כאלו יכולים ללמוד מהא דקדושה לאביה. עוד תי' דכוונת הגמ' לומר דבשבתות ויו"ט אין דרך לעשות מלאכה להשתכר בה, וכמו בליליא, ולא משום איסורא נגעו בה (אולם כ' דמתוס' לא משמע כן).

(ה) **דמסר לה בשבתות וימים טובים- הק' תוס'**, הא אסור לישא אשה במועד, משום דאין מערבין שמחה בשמחה, ומשמע דמן התורה הוא. ות"י (בתי' א') דבזמן תוס' יו"ט היא, שהוא יו"ט לענין מלאכה אבל לא לענין מצות ושמחת בחגך. וע' **בביאור הגר"א** (יו"ד קצ"ו, אות ו') שכ' דמדברי תוס' כאן מבואר דלשאר דברים דלא שייך לשבת, לאו לילה הוא, וראי' לדעה שהביא **הרמ"א** דאשה יכולה לבדוק בדיקה של יום אף שלאחר שהקהל קיבל שבת. אולם ע' **בקובץ שעורים** (פסחים ר"ב) שהביא מה שמבואר **בתוס' בפסחים** (צ"ט): דאי לאו קרא, ה"א דיוצא בפסח ומצה מבעו"י, ומ"ש ממצות ושמחת דאינו נוהג מבעוד יום, והניח בקו'.

(ו) **אלא אב מאי איכא למימר, דמימנע ולא פריק, בלא"ה פריק לה- כ' בשטמ"ק** בשם **תלמידי ר"י**, דאין הביאור ששייכו אותו כ"ד לפדותה, דהא כיון שאינו אוכל פירות, אינו חייב לפדותה, אלא מדרך רחמנות קאמר, שאין דרך בני ישראל להיות אכזרים ולהניח זרים בין הגוים.

(ז) **ת"ר כתב לה פירות, וכו'- פרש"י**, כתב האב לה מן האירוסין, ומתה מן האירוסין. אבל **תוס'** פי' דמיירי בנשואה, דאנן סהדי דאין דעת האב שיזכה החתן באותן נכסים אא"כ בתו ג"כ נהנה מהן, וכיון שעדיין הן בבית אביה, ולא נהנה מהן הבת, א"כ מעולם לא ה"י דעת האב להקנותם לו. ולפי רש"י, מה דקאמר הגמ' לימא בפלוגתא דראב"ע ורבנן קמפלגי, היינו דכמו דנח' לענין תוס' כתובה, אם אמרי' שלא ה"י דעת הבעל לכתוב לה עכשיו בשעת אירוסין התוספת אלא משום שעתיד להיות חופה ביניהם, וא"כ ה"ה להיפוך, דמסתמא לא כ' האב להקנות הנדוניא להבעל אא"כ יהי' חופה בסוף. ודחה הגמ' דיש לחלק, דלעולם כ"ע ס"ל כראב"ע, דהלכה כמותו, ויש לחלק בין האב והבעל, דאולי רק הבעל כותב רק משום חיבת חופה, אבל האב כותב משום אחתוני, והא אחתוני להו. **ובדעת רש"י** הק' **הרשב"א**, סכ"ס למה יזכה הבעל בהן, הרי הבעל אינו יורש אשתו ארוסה [ונכנראה מקו' הרשב"א, דהבין דהאב כותב הנדוניא לבתו, והיא מכניסה לבעלה. וא"כ, אפי' אם אמרי' דהבעל כותבה לבתו עכשיו, ולא רק בשעת הנישואין, מ"מ הרי שלה הם, וכיון שמתה, הבעל אינו יורשה, שהרי הבעל אינו יורש אשתו ארוסה, ולמה זוכה בהן הבעל]. **ות"י** דמה דאמרי' דהבעל אינו יורש אשתו, זהו רק בנכסי מלוג, אבל בנכסי צאן ברזל, שקבלן הבעל בכתובתה, ושמאן וקבלן על עצמו, הרי זכה בהן הבעל משעת כתיבה, ואם מתה יורשה לדעת ר' נתן, ולרבנן לא משום אומדן דעת (וע"ע **בריטב"א** דכ' דאע"ג דאין ארוס יורש ארוסתו, הכא לאו מכח ירושת ארוסתו הוא זוכה, אלא מכח האב שהקנה לו מעכשיו, בהנאת חיתות דאחתנו בהו", וצ"ע אם כוונתו דכדברי הרשב"א). **והק' האבני מלואים** (ג"ב), מה בכך שקבלן ושמאן בכתובתה, אם אינו יורש אשתו

ארוסה, למה לא יתחייב להחזיר מה שקבלה בכתובתה. וע"ש שכ' דכ"ן דכבר שמאן וקבלן בכתובה, א"כ נמצא דאין צריך הבעל להחזיר לה עד שעת הפרעון, ושעת הפרעון זה הוא לכשתנשא לאחר. וא"כ, היכא דלא שייך כלל זמן זה דלכשתנשא לאחר, נמצא דמעולם לא היה זמן פרעון, וממילא נשארים הם אצל הבעל. דהיינו, דא"י מדין ירושה כלל, אלא דשלו הם, ועדיין לא הגיע זמן פרעון. (וע' בח"י ר' שמעון [מ"ז] שהביא מה דא"י בתוס' ביבמות [ל"ח] דמה שזכה הבעל בנצ"ב, היינו משום דין ירושה, ולכאור' דברי האבנ"מ צודקים, דא"י צ"ד דין ירושה זה, ובמה פליג תוס'. וע"ש מש"כ ליישב ע"פ הא דכ' לבאר הגדרת הא דאין הבעל צריך לפרוע הנצ"ב עד מיתתו או גירושין, ועפ"ז ביאר שי' התוס'. וע"ע בקיצור בשיעורי ר' שמואל ביבמות (תמ"ז) בביאור דברי ר' שמעון.)

(ח) **שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה** - העיר תוס', לפי סברא זו, לכאור' א"כ כל אדם שלוקח פרה ואח"כ מתה, וכו', יהי המקח בטל, דאנן סהדי דודאי לא קנאו פרה זו על דעת שימות מיד אחר הקנין. ות"י דהתם הא דעתו הי' לכנוס עצמו על הספק, דכשקנה הפרה ידע שאולי ימות למחר, וכל זה הי' נכנס בדעתו בשעת הקנין. אבל כאן ליכא למימר הכי, דכל דעתו הי' להכניסה לחופה, ואין דעתו כלל להכניס עצמו בספק. ולכאור' חילוק זה אינו מובן, סכ"ס מ"ש. **וכ' האור החמה** לפרש, דגבי קנין פרה, זהו כל ענין של קנין פרה, כל א' יודע כשהוא קונה פרה שקנאו על צד ספק זה, דאולי תמות למחר. משא"כ במאורס אשה, דבעצם עדיין לא הגיע הזמן של כתיבה והתחייבות של הכתובה, דנאמר דכל קונה אשה נכנס לספק זה, שהרי עדיין לא קנאה. ובאמת אם מת מיד אחר הנישואין, הרי זה יהי' דומה למיתת פרה אחר הקנין, וודאי בכה"ג יהי' חייב ליתן לה כל הכתובה, לכ"ע. וע"ע בשטמ"ק דביאר דבלוקח פרה, אע"פ שנטרפה, הרי הוא נהנה מהמקח אלא שמפסיד, אבל אם מת קודם הכניסה, הרי לא נהנה מהמקח כלל, וא"כ בכה"ג לא הי' כתב לה אם הי' חושש למות קודם הכניסה. [נאולם לכאור' עדיין יש לע', כל זה א"ש לשי' רש"י בסוגיין. דהא דכתב לה מיירי בכתב לה בעודה ארוסה, א"כ י"ל דגם הא דומה להא דראב"ע, אבל לשי' ר"ת, דמיירי לאחר נישואין, א"כ לכאור' דומה הא דדין טפי לקונה פרה מלהא דראב"ע, וצ"ע.]

(ט) **לא, דכ"ע כראב"ע - פרש"י**, תרוייהו הנך תנאי דלעיל כראב"ע, דפסקינן כוותי' כדלקמן. וביאר הלחם אבירי, דהי' ק' לרש"י, דעדיף לומר דכתנאי הוא מלומר דשניהם ס"ל כדעת יחיד, וע"ז תי' דשאני הכא דקיי"ל כוותי' דראב"ע [וע"ש מש"כ בח"י הא, וצ"ע כוונתו].

(י) **תיקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה** - הביא תוס' מה שהק' הגמ' לקמן מכאן על שי' ר' הונא דס"ל דאשה יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה, דמכאן משמע דהעיקר הוא תקנת מעשה ידי, וא"כ לכאור' משמע דהעיקר תקנה הוא בשבילו, שיהי' לו המעשה ידי, וא"כ ודאי אינה יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה. ות"י הגמ' אימא איפכא, תקנו מעשה ידיה תחת מזונות, וודאי הוי התקנה בשבילה, ולכן יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה. וכ' תוס' דלפי"ז, לכאור' לשי' ר"ל דס"ל דאין מגיהין הברייתא, אלא אמרי' דתקנת מזונות הוא תחת מעשה ידיה, א"כ לכאור' יכול הבעל לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך, ואפי' במקום דלא ספקה, ומשום שיכול הוא לומר לא ניחא לי בתקנה דתקנו לי רבנן. אבל כ' תוס' דא"א לומר כן, שהרי מוכח דחייב לזונה בדלא ספקה. וכ' דצ"ל דמה דאמר ר"ל דמעשה ידיה עיקר, היינו לענין שאינה יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה. **ולכאור'** דברי תוס' צריכים ביאור דלכאור' הוי עיקר התקנה בשבילו, וא"כ למה באמת לא יהי' יכול לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך. וביאר הבית יעקב, דבשלמא אם התקנה למזונות הוא בשבילה, א"כ י"ל דאם היא אינה רוצה המזונות, שוב לא שייך איבה כלפי המעשה ידי, דכל האיבה הוא מחמת שצריך לזונה, ומ"מ יש לה מעשה ידי, אבל אם אינו צריך לזונה, שוב לא שייך איבה כלל איבה על המעשה ידי, וא"כ יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה. אבל אם תקנו המעשה ידי מעיקרא, היינו משום קטטה, דיש לחוש שאם לא יהי' לו המעשה ידי, יהי' קטטה ביניהם, וכמו שתקנו לענין מציאתה והעדפה ע"י הדחק, ורק אח"כ תקנו המזונות תחת המעשה ידי. וא"כ, אם לא יתן לה מזונות, היא לא תתן לו המעשה ידי, וממילא יהי' קטטה ביניהם. ויצא דבאמת א"י תקנה בשבילו שיהי' לו המעשה ידי, אלא התקנה הוא בשביל שלא יהי' קטטה ביניהם, וזהו תקנת הבית, ואין שייך למחול על זה.

(יא) **וקבורתה תחת כתובתה** - כ' הרמב"ן דאף א' מהן אינו יכול לומר אי אפשי בתקנת חכמים, וכ"כ בח"י הרא"ה, וכמבואר לקמן (פד.). דאינו יכול להפקיע הירושה ממנו לאחר נישואין, וא"כ ממילא גם צריך לקבורה.

(יב) **ואיפוך אנא** - הק' רעק"א, הא מצינו מושג של מעש"י תחת מזונות בקרא, דזכי התורה לאב מעשה ידי בתו, כיון דרגיל הוא לזונה, וא"כ כמו כן מסתבר דחז"ל תקנו מעש"י תחת מזונות, ומה הק' הגמ', והניח בקר'.

(יג) **האי תנא סבר מזונות מדאורייתא וכו'** - כ' הרא"ה דמסתבר דאין כוונת הגמ' לומר דלאפוקי מהאי תנא דלעיל דאמר מזונות תחת מעשה ידיה, דודאי י"ל דגם הך תנא ס"ל כמו ברייתא זו, ומתוך הברייתא דה"ק, שתקנו מעש"י תחת מזונות, אלא כוונת הגמ' לומר דתנא זו ודאי ס"ל דמזונות דאורייתא, ותנא דלעיל אין מוכח לומר הכי או הכי.